

Mākslas aplūkošana

Baiba Cimoška

Mākslas vēsture un teorija

Mākslas darba materialitāte

- Mākslas darbu fiziskās īpašības jeb materialitāte būtiski ietekmē to, kā mēs uztveram un vērtējam pašu darbu.

Materiāli un tehnika rada mākslas darba nozīmju
uzslāņojumu

tāpēc

izpratne par tehniku var veicināt padziļinātāku
izpratni mākslas vēsturī.

Skices un zīmējumi

- Bieži vien sagatavošanās process mākslas darba radīšanai ir tikpat noslēpumains kā pats darbs.
- Renesanses laikā papīrs kļuva pieejamāks, tādēļ ir saglabājušies daži sagatavošanās zīmējumi.
- Agrīnie mākslinieki bieži izmantoja krāsainu papīru; tas varēja būt brūns, pelēks, zaļš vai rozā, bet visbiežāk tika izmantots zilais.
- Šīs krāsas tika pārnestas arī uz audekla, kur tās kalpoja tam pašam mērķim – attēla tonalitātes veidošanai. Eksperimenti ar gaismēmām, ko veicināja zīmēšana ar krītu, ogli un krāsainu papīru, ietekmēja daudzu mākslinieku darbus.

Leonardo da Vinči zīmējums «Jaunava Marija un bērns ar Svēto Annu un Svēto Jāni Kristītāju». Nacionālā Galerija, Londona.

Zīmējums kā mākslas darbs

➤ Lai gan mūsdienās zīmējumi ir kļuvuši par patstāvīgiem mākslas darbiem,

tomēr

vēl pavisam nesen tie bija tikai sagatavošanās posms – neatkarīgi no to detalizētības un sarežģītības.

Piemēram, Matisa un Pikaso izteiksmīgie zīmējumi ir starp viņu populārākajiem darbiem, savukārt agrīnāku mākslinieku skices ir daudz mazāk zināmas.

➤ Zīmējumu trauslums nozīmē arī to, ka tikai daži darbi tiek pastāvīgi eksponēti (Leonardo darbs ir liels izņēmums),

jo

tiem nepieciešams īpašs apgaismojums un kontrolēta vide, lai novērstu bojājumus.

Tādējādi izmantotie materiāli un tehnika daļēji ir iemesls tam, kāpēc zīmējumi vēsturiski ir ieņēmuši mazāk nozīmīgu vietu mākslas vēstures rakstos un izstādēs.

Olas tempera

- Viens no senākajiem glezniecības materiāliem ir tempera.

To izmantoja senie ēģiptieši un grieķi, kā arī Bizantijas impērijas ikonu gleznotāji – **patiesībā pareizticīgā baznīca šo tradīciju nav pārtraukusi un joprojām izmanto olas temperu mūsdienās.**

- Olas tempera bija arī populārs materiāls arī Itālijas agrīnās renesanses mākslinieku vidū. Šo tehniku ļoti detalizēti aprakstīja agrīnās renesanses mākslinieks Čennīno Čennīni savā darbā «Amatnieka rokasgrāmata» (*Il Libro dell'Arte*, 1437).

Dučo di Buoninsegna «Krevoles Madonna». Museo dell'Opera metropolitana del Duomo, Sjēna.

Olas temperas pagatavošana

- Pamats parasti bija mīksts koks, piemēram, papele vai liepa. Temperai nepieciešams nedaudz uzsūcoša grunts, jo olu saistviela nav īpaši stipra. Parasti tika izmantota krīta grunts, kas nodrošina gludu virsmu krāsas uzklāšanai, bet ir relatīvi neelastīga.
- Pigmenta un dzeltenuma maisījumu atšķaida ar ūdeni un uzklāj plānās kārtās. Virsma ir ļoti gluda, krāsu toņi katrā uzklāšanas reizē paliek gandrīz nemainīgas.

Tāpēc

temperas izmantošana atbilst Bizantijas ikonu mērķim un estētikai. **Attēla statiskums nav saistīts ar māksliniecisko prasmju trūkumu vai tehnikas ierobežojumiem – tas vienkārši atspoguļo citas prioritātes, piemēram, garīguma izcelšana, nevis pasaulīguma atdarināšana.**

- Apakšslāņus varēja izmantot formu modelēšanai un tonālai niansēšanai – piemēram, ādai bieži tika izmantots zaļš apakštonis. Laikam ejot, tas bieži vien ir nodilis, tādēļ daudzas temperā gleznotas sejas ieguvušas zaļganu nokrāsu, kas tagad izskatās nedabiska.

Eļļas glezniecība

- Jau no 13. gadsimta eļļa tika izmantota detaļu uzgleznošanai virs temperas gleznām.
- Eļļas glezniecībā pigmentus sajauc ar žūstošām eļļām – visbiežāk ar linsēklu eļļu, kas darbojas arī kā laka, aizzīmogojot gleznu un aizsargājot to no mitruma.
- Eļļas glezniecības pilnveidošanu tiek piedēvēta flāmu māksliniekiem brāļiem van Eikiem, kuri darbojās 15. gadsimta pirmajā pusē. Šo tehniku Itālijā ieviesa Antonello da Mesīna, kur tā guva ļoti pozitīvu atsaucību.

Šī

ziemeļu mākslinieku ietekme uz viņu dienvidu kolēģiem liek pārdomāt uzskatu par renesansi kā vienīgi Itālijas klasiskās pagātnes atdzimšanu.

- 16. gadsimtā eļļas glezniecība faktiski nomainīja temperu, jo tā sniedza daudz plašākas iespējas mākslinieciscai eksperimentēšanai.

Tēlniecība: modelēšana, grebšana un liešana

- Tēlniecība ir mākslas veids, kurā trīsdimensionālā formā tiek attēlotas dabiskas vai iztēlotas formas.

Tā ietver: apaļskulptūru un bareljefu.

Lai gan par aizvēsturiskajiem artefaktiem zinām maz, ir droši zināms, ka senajās Ēģiptes un Mezopotārijas kultūrās tika radītas daudzas skulptūras, tostarp monumentālas.

Šie darbi tika izmantoti reliģiskos rituālos, kā arī tika novērtēti to estētiskā skaistuma dēļ. Līdzīgi arī Senajās Amerikās un Āzijā tika izmantotas izsmalcinātas tehnikas un stili simbolisku skulptūru radīšanai.

Eiropas tēlniecība

- Eiropas tēlniecības tradīciju pirmsākumi meklējami sengrieķu brīvstāvošajās un reljefa skulptūrās, kuras, iespējams, ietekmējusi ēģiptiešu māksla.
- Klasiskajā un hellēnisma laikmetā galvenais tēlniecības uzdevums bija ideāla cilvēka ķermeņa attēlojums – šī intelektuālā idealizācija tika realizēta ar izcili dabisku formu atveidojumu un kļuva par iedvesmas avotu gadsimtiem ilgi Eiropas mākslā.
- Tēlniecībā tiek izmantotas dažādas tehnikas, tostarp modelēšana, grebšana un liešana.

Katra no šīm tehnikām piešķir darbam noteiktu raksturu un estētiku.

Belvederes Apollons. Vatikāna muzeji, Vatikāns.

Jaunais materiālisms

Materiāls kā aktīvs līdzradītājs:

Materiāls netiek uzskatīts par vienkāršu izejvielu, bet gan par partneri, kas piedalās mākslas darba tapšanā. Mākslinieks sadarbojas ar materiālu, reaģē uz tā īpašībām (piemēram, kā koks plaisā vai kā metāls oksidējas), un šī mijiedarbība veido mākslas nozīmi.

Materiāla dzīvīgums un aģence:

Jaunais materiālisms teorētiķe Džeina Beneta (*Jane Bennett*) raksta par «vibrantu matēriju» (*vibrant matter*) – kas nozīmē, ka lietas un vielas ir dzīvas savā ziņā, tās spēj ietekmēt notikumus un cilvēku uzvedību.

Materiāla vēsturiskums un ētika:

Materiāla izvēle nes sevī arī kultūras, politiskus un ekoloģiskus aspektus. Piemēram, mākslinieks, izmantojot plastmasu vai elektroniskos atkritumus, iesaistās sarunā par vides piesārņojumu un materiāla dzīves ciklu.

Darbs pie maģistra darba

04.06.2021. - 19.09.2021.

Latvijas Nacionālais mākslas muzejs

Tu glezno tikpat labi kā vīrietis!

Dainas Dagnijas māksla feminisma kontekstā

